

1 Ussa di inaga enzatgei!

2 *Elefants improviseschan sco musicistas e musicists da jazz, ghepards converseschan giblond*
3 *in cun l'auter e pèschs ein buca propi mets: Quei text presenta, tgei che la bioacustica, la*
4 *scienza che s'occupescha dalla formaziun da suns e tuns, sa davart il lungatg dils animals.*

5 Tgi che damogna lungatgs jasters augmenta sias schanzas da survivor. Il drongo african ei in
6 scheni d'imitar ils lungatgs dad auters animals. Sche quei pasler ha fom, drova el siu talent per
7 survegnir nutriment sin donn e cuost dad auters. Il tric ei il suandont: Igl utschi imitescha
8 exactamein ils cloms d'alarm che sias unfrendas drovan per avertir ina l'autra dad utschals da
9 rapina, schacals ni hienas. Sch'in animal auda in tal alarm imitau, lai el curdar la preda e fui.
10 Aschia sa il drongo african tschappar il nutriment delizius. Il repertori digl utschi cumpeggia ver
11 tschunconta idioms jasters. Pervia da siu talent per lungatgs eis el in cleptoparasit brigliant.

12 Sch'animals converseschan in cun l'auter, sch'els carmalan in partenari ni sch'els s'orienteschan
13 cun agid da suns, teidla ina dunna a moda fetg attenta: Angela Stöger. La dunna da 40 onns
14 dall'Universitad da Vienna ei bioacustica. Observond la comunicaziun d'elefants, eisi reussiu
15 ad ella da scuvierer ina moda e maniera da producir tuns aunc mai observada: in giblem cun ina
16 frequenza fetg aulta, pli aulta ch'il tgulem dils purschachels da mar.

17 Dapi onns perscrutescha Stöger en curtgins zoologics europeics ed ella savanna africana.
18 Dacuort ei cumpariu siu cudisch interessant cul tetel: *Da miurs che cantinan ed elefants che*
19 *giblan*. El cudisch raquenta ella buca mo da sia lavur, mobein era dallas fuormas ch'animals
20 drovan per lur comunicaziun. Sco ils carstgauns intunescha la gronda part dils animals lactonts
21 las cordas vocalicas: gats maulan, vaccas megian, tscharvas berglan. Per carmalar femellas ni
22 per spuentar rivals streha il gregl da campagna masculin culla structura grula dall'ala dretga vid
23 igl ur dall'ala seniastra.

24 Sco ils insects han era ils pèschs buca cordas vocalicas: Ell'Asia dil Sidost «grugna» il gurami
25 nanin cun contrahar ina muscla, aschia che sia scufla da senudar vegn messa en moviment
26 relaschond ina ramur semeglionta a quella d'ina toffa. Avon onns han scienziadas e scienziadi dil
27 Canada e dalla Scozia rapportau da rentgas tretlontas el Pacific: Cun smaccar aria dalla scufla
28 da senudar tras la beglia or el liber produceschan ellas tuns pulsonts che cuozan tochen otg
29 secundas e che cumpeglian in spectrum da treis octavas. Meins comunicativs ein members
30 dalla medema specia en autras mars: Els produceschan tuns marcantamein pli cuorts e secs.
31 Tier il ghepard ha Angela Stöger scuvretg habilitads semegliontas a quellas dil drongo african,
32 mo lez ha autras strategias. Bein ei il ghepard era habels da mular sco in gat, mo savens
33 schuletga el. Quei fa el aschi bein che perfin utschals rispundan ad el. Il ghepard fa diever da
34 quei lungatg jester per seproteger: El communicescha cun auters members dalla medema
35 specia el lungatg d'utschals, per ch'il liun prigusus remarcheschi buca sia preschientscha.

36 La pli gronda sensaziun ha Stöger scuvretg en connex culs elefants: Ella descriva, co elefants
37 drovan lur rumplanem sco ils carstgauns per discuorer e cantar. Vibrond lur cordas vocalicas
38 produceschan els tuns bass per restar en contact in cun l'auter ed era per comunicar cun
39 autras gruppas. Ultra da quei ha Stöger saviu demussar ch'il trumbettar ei individuals e ch'ils
40 animals inventan adina puspei novs tuns, sco quei che nus carstgauns creein in'atgna melodia
41 cun schular. Elefants fan quei, sch'els han da spitgar ni sch'els han gest da far nuot auter. Els
42 storschan lur tromba, cumpriman ella e suflan ora aria. Aschia produceschan els ton differents
43 tuns sco era differentas successiuns da tuns, exact sco musicistas e musicists da jazz
44 ch'improviseschan. «Quei ei pura occupaziun e survescha buc alla comunicaziun», di Stöger.

45 Enzacu ha Stöger era scuvretg ils suns d'aulta frequenza dils elefants. Ils elefants siaran ina
46 ruosna-nas, train en flad dall'otra e produceschan aschia quels giblems cun frequenzas dad
47 entochen 1800 hertz. Per in animal che peisa pliras tonnas ei quei fetg sorprendent. Affons
48 pigns contonschan mo 440 hertz e purschachels da mar 1500 hertz. Per Stöger ei quei in
49 mussament ch'elefants slargan lur spectrum da suns: «Els nezegian autras structuras che las
50 cordas vocalicas.» Damai che quellas frequenzas san buca vegnir producidas cullas cordas
51 vocalicas da diesch centimeters (las cordas vocalicas dils carstgauns han ina lunghezia da dus
52 centimeters), drovan els lur organ singular per far quai: 40 000 musclas ella tromba procuran per
53 in'immensa movibladad (il tgierp human ha mo 650 musclas). Era elefants asiatics drovan quella
54 musculatura filigrana, denton en in'otra moda ed en autras situaziuns: Sch'els han stress ni ein
55 aggressivs, sumseschans els culs pézs dalla tromba sco in trumbettist sumsescha cullas levzas.

56 Cura che gats filan en frequenzas bassas, lu mettan els buc en moviment las cordas vocalicas
57 cun aria, mobein cun contrahar musclas. Quei explichescha, daco che lur «motoret» funcziuna
58 schibein duront aspirar sco expirar. Las ramurs immens bassas e fermas dils coalas duront il
59 temps da copulaziun ein stadas ditg in misteri. El fratemp han scienziadas e scienziats
60 dall'Australia eruiu ch'els lain vibrar lur tenda dil tschiel dalla bucca. Quei ei ina tecnica ch'era ils
61 carstgauns damognan. Ni detg auter: La canzun d'amur dils coalas ei in ferm runchem.

62 Zoologas e zoologs han schizun scuvretg la comunicaziun prenata: Cun suns da «umf, umf»
63 communiceschans fetus da crocodils, cura ch'els sesanflan aunc egl iev. Quei augmenta lur
64 schanzas da survivor: Ils fargliuns schluetan il medem mument ord la crosa e san aschia vegnir
65 survigilai meglier dalla mumma.

66 Perscrutond la comunicaziun dils animals, scuviera Angela Stöger sorprendentamein era biars
67 tratgs humans. Tenor il clisché seigien femellas integradas a moda pli activa ellas gruppas
68 socialas ed hagian aschia era da «discuorer dapli». Ils mascals seigien plitost individualists e
69 perquei «detti ei buca ton da dir». Exact quei semuossi tier igl uors dalla tromba e cunzun tier ils
70 elefants: «Las femellas ein veras paterlunzas!»

(tenor Urs Willmann, Die Zeit, 7 d'october 2021)